

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Молгамової Лілії Олексіївни на тему «Концепт DEATH в англomовному дискурсі: лінгвосинергетичний аспект», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія»

Актуальність теми

Смерть є складним і багатогранним явищем, яке вивчають у філософії, антропології, психології та лінгвістиці. В англomовному дискурсі смерть відображає різні способи мислення та переживання. Наприклад, її описували як небуття, фундаментальну тривогу, культурну та соціальну конструкцію, мовний засіб побудови культурного розуміння, емоції, що супроводжують смерть, уривок книги або як особисту та філософську проблему. У лінгвістиці концепт DEATH досліджується давно, але незважаючи на важливість концептуалізації смерті, немає єдиного підходу до його подання. Традиційні методи аналізу концептів часто не відповідають динамічній природі цього явища. У цьому дослідженні акцент зроблено на лінгвосинергетичному аспекті концепту DEATH в англomовному дискурсі. Цей підхід дозволяє глибше осягнути різні аспекти концепту через аналіз мовних взаємодій. Актуальність роботи зумовлена необхідністю побудови цілісної лінгвосинергетичної моделі концепту DEATH, яка могла б пояснити всі його виміри як складної організованої системи.

Зв'язок роботи з науковими програмами та темами

Дисертаційна робота Молгамової Лілії Олексіївни є результатом наукових досліджень, виконаних у 2020-2024 рр., у рамках реалізації наукової теми 2-ї половини дня кафедри іноземних мов та лінгводидактики Сумського державного університету «Лінгвосинергетичні дослідження англomовних концептів» (04.2021–12.2026), номер держреєстрації – 0121U110475.

Дисертантка як виконавець брала активну участь у виконанні грантового наукового проєкту НФДУ 2022.01/0073 «Діджитальна архівація пам'ятників як об'єктів публічної меморіалізації задля збереження культурної спадщини України», у рамках реалізації завдань якого дисертанткою опубліковано наукову статтю в фаховому видання категорії Б України на тему «Увіковічення пам'яті як вияв соціокультурного виміру концепту DEATH в пам'ятниках монументального мистецтва».

Особистий внесок здобувача у виконання дисертаційної роботи

Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням. Усі основні ідеї, теоретичні й методологічні положення, які розкривають наукову новизну та результати дослідження, сформульовані авторкою особисто. Ідеї, гіпотези та концепції інших дослідників, використані у дисертації, супроводжуються покликаннями на роботи авторів і слугують підкріпленням

ідей дисертантки. Авторкою самостійно написано всі розділи дисертаційної роботи, підготовлені матеріали для публікацій та прилюдних виступів.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, що сформульовані в дисертації

Дисертаційну роботу виконано на достатній кількості для дослідження емпіричних джерел, зокрема, ґрунтується на лексикографічних словниках різних типів; 500 дискурсивних прикладів (випадково вибрані конкорданси), що являє собою лексема death у Корпусі сучасної американської англійської мови (COCA); 992 приклади дискурсу пропозиційних схем вихідної сфери концепту DEATH, серед яких 176 метафоричних вживань компонентів вихідної сфери DEATH. Синергетичне функціонування концепту DEATH проілюстровано на прикладі трьох оповідань різних літературних періодів і жанрів як показових із погляду наявності в них теми смерті – це «Hop Frog», Edgar Allan Poe (1849) («Жабеня» Едгара По), «The School», Donald Barthelme (1981) («Школа» Дональда Бартелмі) та «Paper Menagerie», Ken Liu (2011) («Паперовий звіринець» Кена Лю) та дискурсивних контекстів із Корпусу сучасної американської англійської мови (COCA).

Обсяг узагальнених теоретичних та практичних матеріалів дозволяє стверджувати про достовірність і наукову обґрунтованість результатів проведеного дослідження. Дисертаційне дослідження Молгамової Лілії Олексіївни виконано на високому методичному рівні з використанням комплексу сучасних методів дослідження. Основні наукові положення та висновки, сформульовані в дисертації, логічно випливають з одержаних результатів та є достатньо обґрунтованими. Вони відповідають поставленій меті та завданням дослідження.

Наукова новизна результатів

Наукова новизна одержаних дисертантом результатів полягає у такому:
вперше:

запропоновано лінгвосинергетичну модель аналізу концепту DEATH, яка враховує його фрактальну природу та взаємодію з іншими концептами в англословному дискурсі;

проведено комплексний аналіз соціокультурного аспекту концепту DEATH за допомогою асоціативного експерименту, що дозволяє зрозуміти його емоційне та культурне сприйняття в англословному суспільстві;

удосконалено:

методологічні підходи до вивчення концептів з використанням лінгвосинергетики, що розширює можливості аналізу мовних одиниць і їхньої семантичної динаміки;

підходи до фрактального аналізу лексико-семантичних полів, що дозволяє краще зрозуміти структуру і функціонування мовних концептів;

дістали подальшого розвитку:

положення про використання корпусної лінгвістики для дослідження концептів, що забезпечує об'єктивний та системний підхід до аналізу великого обсягу мовних даних;

ідеї про синергетичну взаємодію концептів у дискурсі, що підкреслює їхню динамічну природу і здатність до самоорганізації.

Розроблені дисертанткою теоретичні та методологічні положення лінгвосинергетики є корисним інструментом для розуміння навколишнього світу, оскільки дозволяє комплексно тлумачити як психічні процеси, так і їхнє мовне вираження. Формуючи цілісну лінгвосинергетичну модель концепту та описуючи його зміст, структуру та мовне вираження, дослідники можуть реконструювати цілісне уявлення про концепт у мовній культурі носіїв певної мови.

Практичне значення отриманих результатів

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, конкретні приклади, що містяться в роботі, достатньо обґрунтовані, достовірні та повні. Науково-практична цінність даного дослідження полягає в тому, що сформульовані та науково обґрунтовані авторські положення, висновки та пропозиції у сукупності пропонують новий підхід до аналізу мовних концептів, що враховують їхню нелінійну динаміку та фрактальну структуру, та можуть застосуватися в освіті, психологічному консультуванні та автоматичній обробці природної мови.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях, персональний внесок здобувача

Основні положення й результати дослідження викладено в 21 науковій публікації: 3 статті у виданнях, внесених до міжнародної наукометричної бази Scopus; 1 розділ у міжнародній колективній монографії; 1 стаття в закордонному виданні країни Організації економічного співробітництва та Європейського Союзу; 5 статті в українських фахових виданнях, індексованих міжнародною наукометричною базою Index Copernicus; 11 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій. Усі публікації виконано одноосібно Л. Молгамовою, крім 2 статей у співавторстві у виданнях, індексованих базою Scopus. Сукупність усіх публікацій відображає викладені в дисертації результати дослідження, що відповідає вимогам п. 8, 9 вимог до присудження ступеня доктора філософії «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Молгамова Л. О. Алгоритм дослідження концепту: лінгвосинергетичний аспект. *Trends in the development of philological education in the era of digitalization: European and national contexts* : Scientific monograph. Riga : Baltija Publishing, 2023. С. 441–466. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-303-3-20>.

2. Молгамова Л. О. Компонентний аналіз імені концепту DEATH (на матеріалі англomовних лексикографічних джерел). *Вчені записки ТНУ імені В. І.*

- Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації.* 2019. Том 30. Випуск 4. Ч. 2. С. 97–101. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.4-2/19>.
3. Молгамова Л. О. Дуалістичність лексико-семантичного поля імені концепту DEATH. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені В. Вінниченка. Серія: Філологічні науки.* 2020. Вип. 187. С. 286–295. DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-4077.2020.187.45>.
 4. Молгамова Л. О. Фреймова модель імені концепту DEATH. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Філологічні науки.* 2020. Вип. 1 (19). С. 304–311. DOI: [10.32342/2523-4463-2020-1-19-30](https://doi.org/10.32342/2523-4463-2020-1-19-30).
 5. Молгамова Л. О. Роль концептуальної метафори у профілюванні концепту. *Філологічні трактати.* 2022. Вип. 14 (1). С. 103–111. DOI: [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2022.14\(1\)-11](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2022.14(1)-11).
 6. Молгамова Л. О. Асоціативний експеримент як емпіричний метод дослідження лінгвокогнітивних концептів. *Слобожанський науковий вісник. Серія «Філологія».* 2023. № 2. С. 26–29. DOI: <https://doi.org/10.32782/philspu/2023.2.5>.
 7. Molhamova L. Perpetuation of memory as a manifestation of the socio-cultural dimension of the concept of DEATH in monuments of art. *Philological Treaties.* 2023. Vol. 15, № 2. P. 109–119. DOI: [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2023.15\(2\)-12](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2023.15(2)-12).
 8. Tatsenko N., Molhamova L. The concept of DEATH in modern English-speaking discourse: a linguosynergetic perspective. *SKASE Journal of Theoretical Linguistics (online).* 2021. Vol. 18, № 2. P. 51–74. ISSN1336782X.
 9. Tatsenko N., Molhamova L. Concepts through a linguosynergetic lens (on the example of the concept of DEATH). *Visnyk Universitetu imeni Alfreda Nobelya. Seriya: Filologicni Nauki.* 2023. Vol. 1. Issue 25. P. 244–259. DOI: [10.32342/2523-4463-2023-1-25-18](https://doi.org/10.32342/2523-4463-2023-1-25-18).
 10. Молгамова Л. О. Лінгвосинергетична модель концепту. *Pomiędzy. Polonistyczno-Ukrainoznawcze Studia Naukowe.* 2022. № 3 (6). S. 27–34. DOI: [10.15804/PPUSN.2022.03.03](https://doi.org/10.15804/PPUSN.2022.03.03).
 11. Молгамова Л. О. Лінгвосинергетичні погляди на онтологію «концепту». *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали Дев'ятої всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, Україна, 15–16 квітня 2021 р.).* Суми : Сумський державний університет, 2021. С. 44–47.
 12. Молгамова Л. О. Linguistic basis of linguosynergetics. *Інновації в науці: сучасний вимір : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції молодих дослідників (Суми, Україна, 22 квітня 2021 року).* Суми : ФОП Цьома С. П., 2021. С. 331–333.
 13. Molhamova L. A linguosynergetic view on the framework theory (on the example of the name of the concept DEATH). *Sustainable Trends and Challenges under COVID-19: Book of Abstracts of the 2ND Multidisciplinary Conference for Young Researchers (Sumy, Ukraine, 29–30 November, 2021).* Czech University of Life Sciences Prague, 2021. P. 65–66. ISBN 978-80-213-3158-7.
 14. Молгамова Л. О. Лінгвосинергетика дискурсу. *Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов у світі : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-*

практичної інтернет-конференції (Суми, Україна, 30 листопада 2021 р.). Суми : ФОР Цьома С. П., 2021. С. 40–42.

15. Молгамова Л. О. Виявлення депресивних станів у підлітків: практичне застосування теоретичних досліджень з філології. *Сучасні методики навчання іноземних мов і перекладу в Україні та за її межами* : матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Переяслав, Україна, 3 грудня 2021 р.). Переяслав : Університет Григорія Сковороди в Переяславі, 2021. С. 170–172.

16. Молгамова Л. О. Трансмедіальність концепту DEATH в англomовному дискурсі. *Мультимодальність і трансмедіальність: когнітивний, прагматичний і семіотичний підхід* : матеріали Міжнародної наукової конференції (Харків, Україна, 22–23 квітня 2022 р.). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. С. 45–47.

17. Молгамова Л. О. Методика дослідження концепту: лінгвосинергетичний аспект. *Сучасна германістика: філологія для життя* : тези доповідей X Ювілейного міжнародного заочного наукового форуму (Харків, Україна, 19 жовтня 2022 р.). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. С. 44–46.

18. Молгамова Л. О. Корпусна лінгвістика як методологія дослідження концепту. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства* : матеріали X Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, Україна, 27–28 квітня 2023 р.). Суми : СумДУ, 2023. С. 19–23.

19. Molhamova L. Methodology for Detecting Depressive States in Adolescents During Wartime. *Energy, Sustainability & Society: Book of Abstracts of the 4th Multidisciplinary Conference for Young Researchers (Prague, Czech Republic, 5–6 October 2023)*. Czech University of Life Sciences Prague. P. 84–85. ISBN 978-80-213-3333-8.

20. Молгамова Л. Відображення соціокультурного виміру лінгвістичного концепту СМЕРТЬ у пам'ятниках монументального мистецтва. *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура* : збірник наукових праць XI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, Україна, 17–18 листопада 2023). Київ : НАУ, 2023. С. 246–251. ISBN 978-617-7990-01-6.

21. Молгамова Л. О. Дискурс як матеріал дослідження лінгвокогнітивних концептів. *Перекладацькі інновації* : матеріали XIII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (Суми, Україна, 24 листопада 2023 р.). Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 101–104.

Оцінка мови та стилю дисертації

Матеріали дисертації викладено українською мовою, послідовно за формально-логічною структурою з дотриманням наукового стилю написання. Приклади та ілюстративний матеріал англійською мовою. Матеріали ілюстровані рисунками й таблицями.

За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації (Протокол перевірки роботи на плагіат системою StrikePlagiarism від 14.03.2024р.).

Запозичення, виявлені в роботі, оформлені коректно й не мають ознак плагіату. Подані до захисту наукові досягнення є власним напрацюванням аспірантки Молгамової Лілії Олексіївни.

Відповідність фаху

Дисертаційна робота відповідає спеціальності 035 «Філологія».

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

За результатами перевірки дисертаційної роботи Молгамової Лілії Олексіївни на тему «Концепт DEATH в англomовному дискурсі: лінгвосинергетичний аспект» на наявність ознак академічного плагіату встановлено коректність посилань на першоджерела для текстових та ілюстративних запозичень; навмисних спотворень не виявлено. Звідси можна зробити висновок про відсутність порушень академічної доброчесності.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Молгамової Лілії Олексіївни за актуальністю проблеми, методичними підходами, обсягом, ґрунтовністю аналізу та інтерпретацією отриманих даних, повнотою викладу принципів наукових положень, науково-теоретичним та практичним значенням повністю відповідає вимогам п. 8, 9, 10, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44., а дисертантка, з урахуванням виконання у повному обсязі освітньої складової освітньо-наукової програми та індивідуального плану наукової роботи, заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія».

Голова апробаційної ради,
професор, завідувач
кафедри іноземних мов та лінгводидактики,
доктор філологічних наук

Наталія ТАЩЕНКО